

BOGDAN NAWROCZYNSKI

ŻYCIE DUCHOWE

ŻARYS FILOZOFII KULTURY

*Kolekcja
Emila Kornasia*

KSIEGARNIA WYDAWNICZA F. PIECZĄTKOWSKI I SKA
KRAKÓW — WARSZAWA
1947

PRZEDMOWA

W ciągu długich miesięcy po 1 września 1939 roku nie mogłem wziąć pióra do ręki. Zacząłem pisać tę książkę dopiero na jesieni 1940 roku, kiedy już burza uczuć i myśli wywołanych klęską Rzeczypospolitej nieco przycichła, a rozpęd fali niemieckiej odbił się od kredowych wybrzeży Anglii. Pracę w pierwszym rzucie udało mnie się skończyć jesienią 1941 roku zanim jeszcze władze niemieckie wyrzuciły mnie z mojego mieszkania. Później — podczas przenoszenia się z miejsca na miejsce — powracałem do niej, czyniąc różne przeróbki i uzupełnienia. Podczas powstania miałem rękopis przy sobie w schronie. Po kapitulacji wyniosłem go z ruin zburzonego miasta. W ten sposób ocalał.

Książka pisana w takich czasach ma charakter osobliwy. Byłem odcięty od bibliotek. Nie mogłem sprowadzać potrzebnych dzieł naukowych. Korzystałem głównie z własnego księgozbioru dopóki mi go w znacznej części nie rozgrabiono. Za to więcej niż zwykle miałem czasu, aby się skupić i wgłębić w zagadnienia. Więcej zatem musiałem czerpać z siebie niż z książek. Nie mogłem się przy tym całkowicie oderwać od wstrząsających wypadków. Rzecz cała napisana jest tak, jak mogła być napisana w Warszawie podczas okupacji hitlerowskiej. Przed wojną napisałbym ją inaczej — lub może nie napisałbym wcale...

Przed oddaniem rękopisu do druku zastanawiałem się obecnie, czy gotowej już pracy nie przerobić? — Po namyśle doszedłem do wniosku, iż lepiej postąpię, jeżeli nie będę zacierał w moim dziele śladów wojny. Właśnie niech idzie w świat jak powstało; niech będzie jeszcze jednym dokumentem z czasów, kiedy piekło rozpętało się na polskiej ziemi.

Za czasów okupacji niemieckiej niektóre rozdziały tej książki czytałem w Warszawie i Częstochowie na konspiracyjnych zebraniach naukowych w gronie profesorów i docentów Uniwersytetu Warszawskiego i innych szkół wyższych. Czytałem je również w gronie moich uczniów. Wszystkim, którzy nie szczędzili pomocy w postaci książek, cennych uwag i wskazówek, składaam wyrazy serdecznego podziękowania. Szczególną wdzięczność winienem pp. Włodzimierzowi Antoniewiczowi, Bolesławowi Gaweckiemu, Sergiuszowi Hesse-
nowi, Romanowi Pollakowi, Helenie Radlińskiej, Zygmuntowi Szweykowskiemu, Bogdanowi Suchodolskiemu i Stanisławowi Wędkiewiczowi.

Warszawa, dnia 22 grudnia 1946 roku.

TREŚĆ

Przedmowa	Str. 5
Wstęp	7

Część I

ZAGADNIENIA METODOLOGICZNE

Rozdział I. Życie duchowe a kultura	11
1. Chaos i kosmos	11
2. Niektóre poglądy naszych autorów	13
3. Cztery znaczenia wyrazu: duch	17
Rozdział II. Różne aspekty kultury	24
1. Ujęcia od zewnątrz	24
a. Biologia kultury	24
b. Socjologia kultury	26
2. Ujęcia od wewnątrz	29
a. Psychologia kultury	29
b. Aksjologia kultury	33
Rozdział III. Punkty wyjścia	34
1. Wyłączność, czy współdziałanie?	34
2. Definicje	41
3. Charakter dalszych rozważań	43

Część II

SKŁADNIKI ŻYCIA DUCHOWEGO

Rozdział IV. Pojęcia podstawowe	49
1. Czynności i wytwory	49
2. Ogólna teoria K. Twardowskiego	51
3. Czynności i wytwory kulturalne	54
Rozdział V. Dolna granica czynności kulturalnych	56
1. Kwestia świadomości	56
2. Kwestia instynktu	62
3. Telehormizm	67

	Str.
a. Piętra kultury	246
b. Dziedziny kultury	248
c. Zrosty i przeświecanie	253
Rozdział XIV. Hierarchia życia duchowego	257
1. Kultura duchowa	257
2. Cywilizacja	259
3. Kulturą materialna	264
4. Integracja i dezintegracja	270
Rozdział XV. Ontologia kultury	271
1. Trzy państwa	271
2. Hierarchia bytu	277
3. Tajemnica kultury i człowieka	283
Indeks autorów	289
Indeks rzeczowy	291